

ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ

ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ
ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਸੰਨ ਸੰਤਾਲੀ ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰ ਵਾਂਙ ਪੰਜਾਬੀ ਫ਼ਿਲਮ ਸਨਅਤ ਦਾ ਮਰਕਜ਼ ਵੀ ਲਾਹੌਰ ਹੀ ਸੀ। ਬਟਵਾਰੇ ਦੌਰਾਨ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਫ਼ਿਲਮ ਸਟੂਡੀਓ ਤੇ ਸਿਨੇਮੇ ਉੱਜੜ ਗਏ। ਬਹੁਤੇ ਕਲਾਕਾਰ, ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼, ਤਕਨੀਕੀ ਕਾਰੀਗਰ ਰਾਵੀ ਪਾਰ ਰਹਿ ਗਏ ਫ਼ਿਲਮ ਸਨਅਤਕਾਰ, ਫ਼ਿਲਮ ਲੇਖਕ ਤੇ ਫ਼ਿਲਮ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਹਿਜਰਤ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ, ਬੰਬੇ ਜਾਂ ਸ਼ਿਮਲੇ ਜਾ ਵਸੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਦਾ ਲੱਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ।

ਨਹਿਰੂਵਾਦੀ ਸਮਾਜਵਾਦ

ਸੰਨ ਸੰਤਾਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਚਮਨ', 'ਕੌਡੇ ਸ਼ਾਹ', 'ਗੁੱਲ-ਬਲੋਚ', 'ਗੁਆਂਢੀ' ਤੇ 'ਰਾਵੀ ਪਾਰ' ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਕਹਾਣੀ ਹਾਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਹਾਸ-ਰਸ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਸਸਤੇ ਚੁਟਕਲਿਆਂ, ਮਸ਼ਕੂਲਿਆਂ ਤੇ ਕੁਹਜੇ ਮੁਕਾਲਮਿਆਂ ਦਾ ਦੌਰ ਆ ਗਿਆ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ 'ਚਮਨ' (1948) ਅਪਣੀ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗਤ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਲੱਗੇ 'ਇਨਕਲਾਬ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਦਾ ਅਗਲਾ ਵਰਕਾ ਫ਼ਿਲਮ 'ਸਤਲੁੱਜ ਦੇ ਕੰਢੇ' (1964) 'ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ ਅਹਿਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਪਠਾਣ ਮਾਮਾ ਜਦੋਂ ਇੰਜੀਨਅਰ ਜਵਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਣੀ ਤੇ ਭਾਖੜਾ-ਡੈਮ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਟੈਂਡਰ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਣੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਖਦਾ ਹੈ:

ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਅੱਜ ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਣ ਤੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਅਪਣੇ ਸੀਸ ਕਟਵਾਏ, ਜਿਉਂਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾਇਆ, ਖੂਨ ਦਿੱਤਾ, ਸਰਬੰਸ ਵਾਰਿਆ, ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਤੂੰ ਇਸ ਸਤਲੁੱਜ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੂਨ ਵਹਾਵੇਂਗਾ? ਅਪਣੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਕਾਲਖ ਮਲੇਂਗਾ? ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ ਰੁਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਰੁਲ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਫ਼ਿਲਮ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਣੀ ਹੌਲਦਾਰ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ:

ਇਕ ਭਾਖੜਾ ਪਿੰਡ ਡੁੱਬੇਗਾ,
ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਮਿਲੇਗਾ।

'ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ' ਵਿਚ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ

ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮਾਡਲ ਤਹਿਤ ਨਵੀਂ-ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਾਮਨੀ ਭਰੀ, ਉਥੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸੰਵਾਦ ਛੇਤਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਟਵਾਰੇ ਦੇ ਝੰਬੇ ਤੇ ਉਜਾੜੇ ਨਾਲ ਬੌਦਲੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੁਣਿਆਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਸੁਨੇਹੇ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਹੀ ਅੱਗੇ 'ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ' ਦੀਆਂ ਸੂਤਰਧਾਰ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਨੇ ਬਟਵਾਰੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇਖਿਆ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਜਵਾਬ ਫਿਲਮ 'ਚੌਧਰੀ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ'(1960) ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਬਣਾਈ ਤੇ ਬੇਕਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਦੀ ਲਿਖੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ 'ਸੈਕੂਲਰਿਜ਼ਮ' ਅਤੇ 'ਸਹਿਰੋਂਦ' ਦੇ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਫਿਲਮ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਤਕੜਾ ਤਰਕ ਉਸਾਰਦੀ ਹੈ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸੁੱਟੀ ਗਈ ਹੈ।

ਜੌਨੀ ਵਾਕਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰੋਲ ਵਾਲੀ ਫਿਲਮ 'ਵਲਾਇਤੀ ਬਾਬੂ' (1961) ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਰੁਜ਼ਹਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਤੋਂ ਮੁਤਾਸਿਰ ਹੋ ਕੇ ਫਿਲਮ 'ਕਿੱਕਲੀ', 'ਦੁਪੱਟਾ', 'ਗੁੱਡੀ', 'ਜੀਜਾ ਜੀ' ਅਤੇ 'ਛਤ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਡੋਲੀ' ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਸੂਤਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਾਬੂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਨਾਟਕੀਅਤਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਭੱਦੀ ਨਕਲ ਇਹਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਦਿਲਚਸਪ ਤੱਥ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨਾਇਕ-ਨਾਇਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਦੀ ਸਿਨੇਮੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਵੱਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਚਾਰ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ-ਅੱਧੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਵੀ ਬਣਾ ਧਰਦੇ ਸਨ।

ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਲਮਾਂ

ਅਜਿਹੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸ਼ਾਹਰਗ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ' (1960) ਵਰਗੀ ਫਿਲਮ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਗੂਣੇ ਮਿਹਨਤਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਰਸ਼ਨ-ਦੀਦਾਰ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਲਮ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਣੀ ਸੀ। 'ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ' ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਪੱਖ ਇਸ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਭਾਈ ਸੁਮੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਅਣਮੁੱਲਾ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਪੁਲਾਂ, ਡੈਮਾਂ, ਸੜਕਾਂ, ਰੇਲਵੇ-ਲਾਈਨਾਂ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਸਟੂਡੀਓ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀਆਂ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਮਕਬੂਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਸਚਾਈ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ

ਫਿਲਮ ਸਿੱਖ-ਮਤ ਦੇ ਮੂਲ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਖਾਰਿਜ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਨੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਸਤਹੀ 'ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ' ਵੱਲ ਉਲਰਦੀ ਹੈ।

'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ' ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਕਪੂਰ

ਇਸ ਫਿਲਮ ਤੋਂ ਮੁਤਾਸਿਰ ਹੋ ਕੇ ਬਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 'ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ', 'ਦੁੱਖ-ਭੰਜਨ ਤੇਰਾ ਨਾਮ', 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ', 'ਮਨ ਜੀਤੇ ਜੱਗ ਜੀਤ', 'ਸੱਚਾ ਮੋਰਾ ਰੂਪ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ' ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਛਾਪ ਛੱਡਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਚਨੀ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਲਮਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬੰਬੇ ਸਿਨਮਈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਰਮਿੰਦਰ, ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਸੁਨੀਲ ਦੱਤ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ, ਜੌਨੀ ਵਾਕਰ, ਰਾਖੀ, ਰੇਖਾ ਤੇ ਆਸ਼ਾ ਪਾਰਿਖ ਵਰਗੇ ਕਲਾਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੇ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਜੁਟਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ।

ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਲਮਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 1975 ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ 'ਤੇ ਫੋਕਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਫ਼ੌਰੀ ਕਾਰਣ ਵਕਤ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਤਸੱਵਰ 'ਦਿ ਟਰਿਸਟ ਵਿਦ ਡੈਸਟਿਨੀ' ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਮੰਹਿਗਾਈ ਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਲਾਬਜ਼ਾਰੀ ਤੇ ਕਰਪਸ਼ਨ ਨੇ ਲੋਕਾਈ ਦਾ ਨੱਕ ਵਿਚ ਦਮ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਹਲੀ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਸ਼ਹੀਦੇ-ਆਜ਼ਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ' ਆਈ। 1977 ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈਆਂ 'ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ' ਤੇ 'ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ' ਨੇ 'ਦੂਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਹੋਕਾ' ਦਿੱਤਾ।

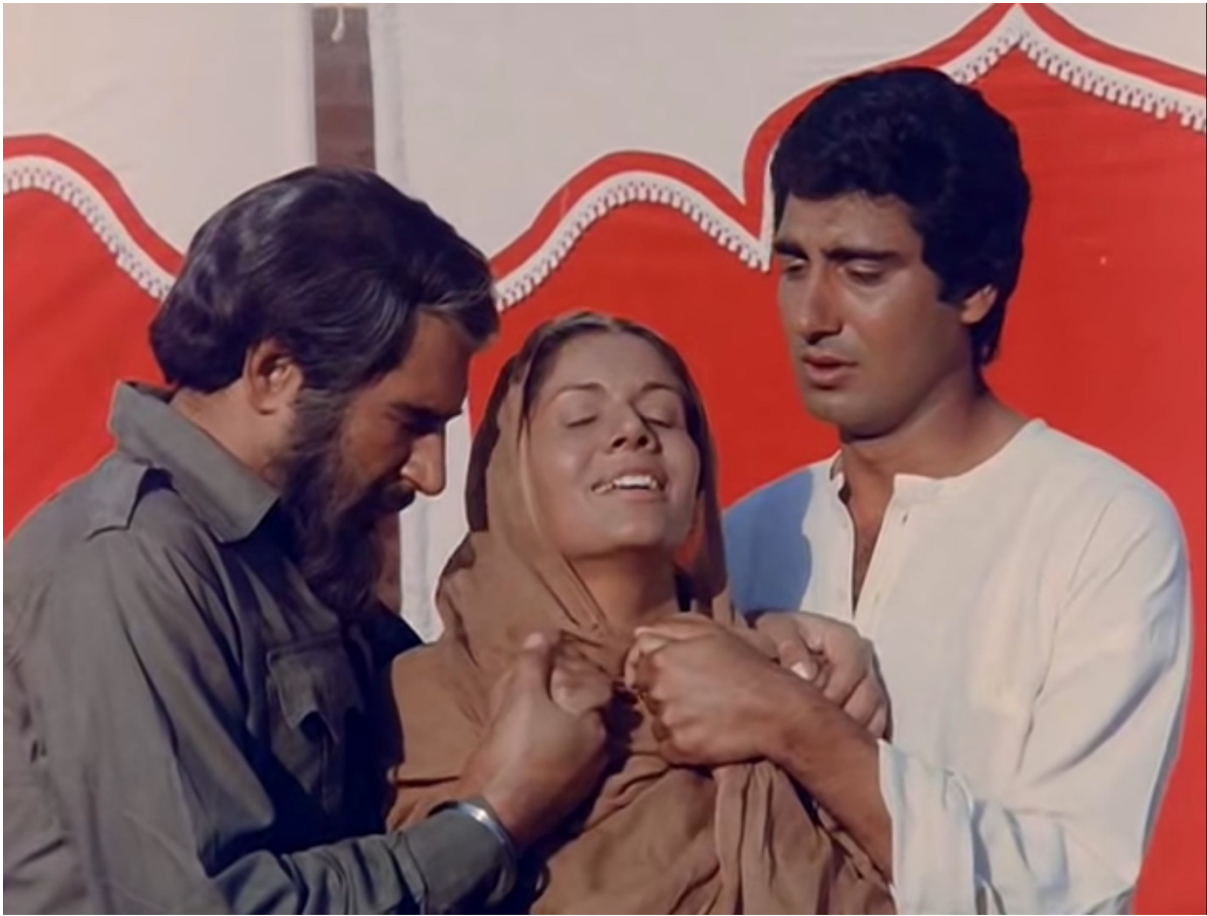
ਫ਼ੋਰਮੂਲਾ ਫ਼ਿਲਮਾਂ

ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕੁੜੀਆਂ। ਕੋਈ ਇਕ ਧਿਰ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਤਾਂਗੇ ਜਾਂ ਰੇਲ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਵੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸੁੰਦਰੀ ਜਾਂ ਸੁੰਦਰੇ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਝੜਪ ਹੋਣਾ ਵੀ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਨਹੀਂ। ਅਗਲਾ ਸਾਮਾਨ ਘਰ ਰੱਖੇਗਾ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਹਵਾਖੋਰੀ ਲਈ ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਾਵੇ? ਜਿੱਥੇ ਕੇ ਫ਼ਸਲਾਂ, ਖੂਹਾਂ, ਮੱਝਾਂ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੌਰਵ ਬਾਰੇ ਗੀਤ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਤਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਗੁੰਡੇ (ਉਹ ਕਦਾਚਿਤ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਜਾਂ ਭਰਿਸ਼ਟ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ) ਨਾਲ ਵੈਰ ਦਾ ਮੁੱਢ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਬੱਝ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਝੜਪ ਵਾਲੇ ਜਣੇ ਜਣੀ ਨਾਲ ਇਸ਼ਕ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ - ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਹੁਣ ਨਾਚ ਗਾਣੇ ਅਤੇ ਲੜਾਈਆਂ, ਬਾਂਹ ਵਿਚ ਬਾਂਹ ਪਾਈ ਨਾਇਕ ਅਤੇ ਨਾਇਕਾ ਹੈ ਹੂਟੇ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਚਾਈ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਹੋਣੋਂ ਤਾਂ ਰਿਹਾ, ਬੁਰਾਈ ਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਾਂ ਇੰਝ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਭਗਤ ਆਪਣੀ ਲਗਨ ਵਿਚ ਨੇਕੀ ਦੇ ਰੱਹ ਤੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਦਿਸੇਗਾ। ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆ ਤੇ। ਬਿਪਤਾ ਭਾਵੇਂ ਕੁਦਰਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਗ਼ੈਰ ਕੁਦਰਤੀ - ਅਚਣਚੇਤ ਕਰਾਮਾਤ ਨਾਲ ਔਹ ਦੀ ਔਹ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਚੱਕਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜੋੜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸੰਕਟਾਂ ਨੂੰ ਕੁਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹੋ ਕੁਝ ਹੈ ਬੱਸ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਘਟਦਾ ਜਾਂ ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫ਼ਿਲਮੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚੰਗੀ ਫ਼ਿਲਮ ਫਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

- ਪਾਸ਼, *ਪੰਜਾਬੀ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਦਾ ਗ਼ੈਰ ਰਸਮੀ ਜਾਇਜ਼ਾ*, 1977-78

1980 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਬਾਰੇ ਪਾਸ਼ ਨੇ ਏਹ ਤੱਤ ਸਾਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਬਣਿਆ? ਫ਼ਿਲਮ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ? 1981 ਵਿਚ ਬਣੀ ਬੇਹੱਦ ਮਕਬੂਲ ਫ਼ਿਲਮ 'ਚੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸੀ' ਫ਼ਿਲਮ ਮੁਜ਼ਾਰਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਉਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਣ ਟੁੱਟ ਰਹੀਆਂ ਜਗੀਰੂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਖੋਖਲੇਪਣ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਗੀਰਦਾਰ ਦੇ ਜੇਲ ਜਾਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਅਸੰਭਵ ਦੇ ਸੰਭਵ ਹੋਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਗੀਰਦਾਰ ਜੇਲ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਕਿਰਦਾਰ ਵਜੋਂ ਨੌਕਰ ਬੁਰਾ, ਲਾਲਚੀ ਤੇ ਚਾਲਾਕ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਜਦਕਿ ਜਗੀਰਦਾਰ ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਪਰ ਨੌਕਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ।

ਚੰਨ ਪਰਦੇਸੀ ਫਿਲਮ ਦਾ ਇਕ ਸੀਨ

ਲੌਗ ਦਾ ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ(1983) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਏਸ ਦਹਾਕੇ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਨੁਸਖਾ ਇਹੋ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਲਮੀ ਕਥਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਗਾਥਾਵਾਂ/ਕਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਐਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਗਾਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਆਸ਼ਿਕ ਤੇ ਮਾਸੂਕ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਡਾਹੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿੰਦੇ ਅੰਤ ਮੌਤ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਇਸ਼ਕ ਸਿਰੇ ਚੜਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਤਲਖ ਅੰਤ ਦਾ ਹੋਣਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਫਿਲਮੀ ਕਥਾਕਾਰਾਂ ਭਾਣੇ ਦਰਸ਼ਕ ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਆਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਗਾਥਾਵਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਵੀ ਫਿਲਮ ਨਹੀਂ ਝੱਲ ਸਕਦੀ।

ਕਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਦੌਰ

1984-85 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1994-95 ਤੱਕ ਚੱਲੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦੇ ਦੌਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਸੀਵਿਆਂ ਵਿਚ ਬਣੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਜੱਟ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਸਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਸੀ। ਪਰ ਫਿਲਮੀ ਹੀਰੋ ਹੁਣ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਖੁਦਕਾਸ਼ਤੀਏ ਜੱਟ ਸਨ। ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਕਬੂਲ ਫਿਲਮ ਮੌਲਾ ਜੱਟ (1979) ਇਹਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ ਰੋਲ ਮਾਡਲ ਹੋ ਨਿੱਬੜੀ। ਐਕਟਰ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਰਿੰਦਰ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਇਸੇ ਨੁਸਖੇ ਨਾਲ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ। ਵਰਿੰਦਰ ਨੂੰ ਲੱਚਰ/ਫਾਹਿਸ਼ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਤਹਿਤ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵਰਿੰਦਰ ਦੇ ਦਿਨ-ਦਿਹਾਤੇ ਕੀਤੇ ਕਤਲ ਨੂੰ ਜੇ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਕਲਚਰਲ ਕਤਲ ਵੱਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਿਦੂਕਾਰੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ

ਦੀ 'ਪਛਾਣ' ਦਾ ਮਸਲਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆਂ ਸੀ। ਗਰਮਖਿਆਲੀ ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸਪੇਸ ਨੂੰ ਹਥਿਆ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹੀ ਕਾਲੀ ਹਨੇਰੀ ਦਾ ਗੁਬਾਰ ਸੀ।

ਇਹਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਅਰਥੀ ਮੁਤਾਲਿਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਸੀ, ਫੋਕੀ ਮਰਦਾਨਾ ਧੌਂਸ ਸੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹਊਮੈ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਸਨ। ਜੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੁਹਰਿਦਤਾ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲੇ ਹਰ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕੋ-ਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗਾਇਬ ਸਨ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 'ਵੀਡੀਉ' ਅਤੇ 'ਵੀ.ਸੀ.ਆਰ' ਦਾ ਯੁੱਗ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਵੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਿਨਮਿਆਂ ਦੀ ਬਿਜਾਏ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਬਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਵੀ 'ਕਰਫਿਊ ਆਰਡਰ' ਤੇ 'ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ' ਦੇ ਜ਼ਖਮ ਤਾਜ਼ੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰ ਨੂੰ ਗੱਗੂ-ਗਿੱਲ ਤੇ ਯੋਗਰਾਜ ਸਿੰਘ (ਕ੍ਰਿਕਟ ਖਿਡਾਰੀ ਯੁਵਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿਓ) ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਮੌਲਾ ਜੱਟ ਵਾਲੇ ਸੁਲਤਾਨ ਰਾਹੀਂ ਤੇ ਮੁਸਤਫਾ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਵਾਂਗੂ ਕਿੱਨੀਆਂ ਹੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਰੋਲ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਡਾਇਲੋਗ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕੀਤੇ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ 'ਮਾਮਲਾ ਗੜਬੜ ਹੈ' ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਤੇ 'ਮਹਿੰਦੀ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀ' ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਗਾਇਕਾਂ ਦੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਨਾਇਕਾਂ ਵੱਜੋਂ ਉਭਰਣ ਦਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਖਰ ਅਗਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

'ਜੱਟ ਤੇ ਜਮੀਨ' ਵਿਚ ਵਰਿੰਦਰ, ਯੋਗਰਾਜ ਅਤੇ ਗੱਗੂ ਗਿੱਲ

1989 'ਚ ਬਣੀ ਫਿਲਮ 'ਮੜੀ ਦਾ ਦੀਵਾ' ਇਸ ਵਹਿਣ ਤੋਂ ਭੋਰਾ ਹਟਕੇ ਸੀ। ਨਾਮੀ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਵਲ ਤੋਂ ਬਣੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਜੱਟ ਕਿਸਾਨੀ ਤੇ ਸੀਰੀ ਸਾਂਝੀਆਂ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਤੇ ਝਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੂਲ ਕਹਾਣੀ ਭਾਵੇਂ ਉਹੋ ਈ ਐ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਪੇਂਡੂ ਰਹਿਤਲ ਦੀਆਂ ਗੁੱਝੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਦੀ ਬੇਹਤਰੀਨ ਤਸਵੀਰਕਸ਼ੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮੀ ਕਹਾਣੀ ਬਾਕੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਪੇਤਲੇ ਕਥਾਨਕ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਡੀਆਂ ਪ੍ਰੇਮ ਗਾਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਵੇਂ ਸਿਨੇਮੇ (ਪੈਰੇਲਲ) ਦੇ ਉੱਘੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀਪਤੀ ਨਵਲ, ਰਾਜ ਬੱਬਰ ਤੇ ਪੰਕਜ ਕਪੂਰ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਫਿਲਮ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਐੱਨ. ਐੱਫ. ਡੀ. ਸੀ.) ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਬਣੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਧੁਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਟਾਹਲੀ ਦਾ ਦਰਖਤ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰਤੀਕ(ਕਲਚਰਲ ਅਈਕੋਨ) ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ' ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਨਵੀਂ-ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਹਿਮਾਇਤੀ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਭੰਤਾ ਵੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਹਾਸਿਲ ਹੈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਿਰਾਸਤ ਤੇ ਦਸਾਂ ਨੌਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਤੇ ਪੁੱਤਰ ਭੰਤਾ ਜਦੋਂ ਜਗਸੀਰ ਦੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਪਿਉ ਦੀ ਮੜੀ ਅਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ,

'ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਲਿਕ ਹੁੰਦਾ ਭਲੀਏ ਲੋਕੇ,
ਮਿੱਟੀ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੇ, ਮਰਦਿਆਂ ਉੱਤੇ'

'ਮੜੀ ਦਾ ਦੀਵਾ' ਵਿਚ ਭਾਨੋ ਅਤੇ ਜਗਸੀਰ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਦੀਪਤੀ ਨਵਲ ਅਤੇ ਰਾਜ ਬੱਬਰ

ਨੱਬੇ ਦਾ ਦਹਾਕਾ

90ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਮਕਬੂਲ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਕਚਿਹਰੀ (1994), ਸ਼ਹੀਦ ਏ ਮੁਹੱਬਤ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ (1999), ਸ਼ਹੀਦ ਊਧਮ ਸਿੰਘ (1999) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਫਿਲਮਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣੀਆਂ। ਇਹ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਬੰਬਈ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਦਾ ਹੀ ਹੰਭਲਾ ਤੇ ਫੈਲਾਅ ਸੀ। 'ਸ਼ਹੀਦੇ ਮੁਹੱਬਤ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ' ਨੌਜਵਾਨ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਮਨੋਜ ਪੁੰਜ ਦੀ ਬਣਾਈ, ਸੰਨ ਸੰਤਾਲੀ ਦੇ ਫਸਾਦਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜੈਨਬ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਦਰਦਵਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਹੱਦਾਂ, ਮਜ਼ਹਬੀ ਹੱਦਬੰਦੀਆਂ ਸਖਸ਼ੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਜਿਹੇ ਨਿਰੋਲ ਇਨਸਾਨੀ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਲਗਣ ਚ ਕੈਦ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਖਿਆਲ ਦਵਾਇਆ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਕਲਚਰਲ ਯਾਦ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਸਹੇਜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹਾਸਰਸ ਕਲਾਕਾਰ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਅਪਣੇ ਸਾਬੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਭੱਲਾ, ਬਾਲ ਮੁਕੰਦ ਸਰਮਾ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਘੁੱਗੀ ਤੇ ਚਾਚਾ ਰੋਣਕੀ ਰਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ 'ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਹੈ' (1999) ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੁਲਸ ਦੀ ਹੈਂਕੜ, ਕੁਚੱਜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਤੇ ਚੁਟਕੀਆਂ ਲੈਂਦੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਹਾਸੇ ਠੱਠੇ ਰਾਹੀਂ, ਸਿਪਾਹੀਆਂ, ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਹੱਥੋਂ ਰਗੜੇ ਜਾਂਦੇ ਆਮ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਬੇਹੱਦ ਮਕਬੂਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਵਿਚ ਕੌਮੇਡੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੰਨ ਗਈ।

ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ ਵਿਚ ਜੈਨਬ ਅਤੇ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਦਿਵਿਆ ਦੱਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ

ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ: ਗਾਇਕ ਹੀਰੋ ਤੇ ਕੌਮੇਡੀ

80ਵਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸਰਦੇ-ਪੁਗਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਨੇਡਾ ਅਮਰੀਕਾ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਗਏ। ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕੇ ਤੱਕ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਫਿਲਮਾਂ ਤੇ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਜੋਗੇ ਪੈਸੇ ਬਣਾ ਲਏ ਸਨ। ਮਕਬੂਲ ਗਾਇਕ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਨੇ ਬੋਲੀਵੁੱਡ ਦੇ ਹਿੱਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਸਿਨੈਮਾਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਰਹੇ ਮਨਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ 2002 ਵਿਚ ਫਿਲਮ 'ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ' ਬਣਾਈ। ਚੋਖੇ ਪੈਸੇ ਲਾ ਕੇ ਬਣੀ ਚੰਗੀ ਦਿੱਖ ਵਾਲੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਬਹੁਤ ਮਕਬੂਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤੋਂ ਹੀ ਖਿੰਡੀ-ਪੁੰਡੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਦਾ ਮੁੜ ਮੁੱਢ ਬੱਝਿਆ। ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨੁਸਖਾ ਉਹੋ ਪੁਰਾਣਾ ਸੀ, ਜੀਹਦੀ ਬਾਤ ਪਾਸ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਐਨਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਮੁੰਡਾ ਜਾਂ ਕੁੜੀ ਕਾਲਜੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਨੇਡਾ ਤੋਂ ਜਹਾਜ਼ੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਲੜਾਈ ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਡੀ ਵੈਲੀਆਂ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸਰੀਕਾਂ ਨਾਲ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ। ਅੰਤ ਸਚਾਈ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਕਨੇਡਾ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਅੱਸੀਵਿਆਂ ਦੇ ਹਲਵਾਰ (ਟਰੈਕਟਰ

ਨਾਲ) ਜੱਟ ਹੀਰੋ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਧਨਾਢ ਬਾਹਰੋਂ ਮੁੜੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਹੀਰੋ ਨੇ ਲੈ ਲਈ। ਦਲਿਤ ਮਸਕੀਨ ਕਿਰਦਾਰ ਨਾਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਨਾ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ। ਜੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਨੌਕਰ ਦੇ ਰੋਲ ਵਿਚ ਹਾਸੇ-ਠੱਠੇ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਬਿਹਾਰੀ ਪਰਵਾਸੀ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਹਿੱਸੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਹਾਸਾ ਠੱਠਾ ਈ ਆਇਐ।

'ਅੰਨ੍ਹੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ' ਅਤੇ ਬਦਲਵਾਂ ਸਿਨਮਾ

2007 ਚ ਬਣੀ ਫਿਲਮ 'ਅੰਨ੍ਹੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ' ਇਸ ਰੁਜ਼ਹਾਨ ਤੋਂ ਨਿਆਰੀ ਹੈ। ਮੜ੍ਹੀ ਦਾ ਦੀਵਾ ਵਾਂਙ ਹੀ ਨਾਮੀ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਤੇ ਅਤੇ ਐੱਨ. ਐੱਫ. ਡੀ. ਸੀ. ਦੀ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਬਣੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਿੰਡ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਸਤ ਚਾਲ ਚਲਦੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੀਝ ਨਾਲ ਰਮਜ਼ਾਂ ਪਛਾਨਣ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਬੌਕਸ ਔਫਿਸ ਤੋਂ ਕਮਾਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਵਾਹ-ਵਾਹੀ ਬਹੁਤ ਖੱਟੀ ਹੈ। ਵੈਨਿਸ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੋਈ, ਆਬੂ ਧਾਬੀ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤੀ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਫਿਲਮ ਅਵਾਰਡ ਜਿੱਤੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨਮੇ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਤੇ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਗ਼ੈਰਪੇਸ਼ੇਵਾਰ ਆਮ ਪੇਂਡੂ ਨੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾ ਦੀ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦਲਿਤ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿਚ ਪੁਚਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਧੂਨੀ ਤੇ ਤਸਵੀਰਸਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨਾਲ ਸਿਰਜੇ ਚਿਤ੍ਰ, ਚਲੰਤ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਦਾਅਪੇਚਾਂ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਪਰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਸਤੂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਮੋੜਾ ਪਾਉਣ ਹਲੇ ਲੰਮੀ ਖੇਡ ਹੈ।

'ਅੰਨ੍ਹੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ' ਫਿਲਮ ਦਾ ਇਕ ਸੀਨ

2010 ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਹੀਰੋ ਬਣਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਗਾਇਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਕਬੂਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸੀ। ਗਾਇਕੀ ਤੇ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਸਾਂਝ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੀੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ, ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਦਿਲਜੀਤ ਦੋਸਾਂਝ, ਗਿੱਪੀ ਗਰੇਵਾਲ ਨਵੀਂ ਪੀੜੀ ਦੇ ਗਾਇਕ, ਫਿਲਮੀ ਹੀਰੋ, ਸੁਪਰਸਟਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। 2012 'ਚ ਬਣੀ "ਜੱਟ ਐਂਡ ਜੂਲੀਐਟ" ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਦੀ ਅਗਲੀ ਪੁਲਾੱਘ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਜੱਟ ਹੀਰੋ (ਦਿਲਜੀਤ ਦੋਸਾਂਝ) ਕਨੇਡਿਓਂ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਨੇਡੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੁੰਦਰੀ ਜੂਲੀਐਟ ਨਾਲ ਕਨੇਡਾ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਪੇਚੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਨੁਸਖਾ ਹੈ — ਸੁੰਦਰੀ ਸੁੰਦਰੇ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਵਿੱਚ ਔਕੜਾਂ ਕੋਈ ਬਦਮਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਡਾਹੁੰਦਾ, ਬੱਸ ਦੋਨਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿੱਕੇ-ਮੋਟੇ ਮੁਫਾਦ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸੂਤ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਲੜਾਈ ਨੌਕ-ਝੋਕ ਤਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕੌਮੇਡੀ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੌਮੇਡੀ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਟਾਰਗੈਟ ਲੱਭੇ ਗਏ, ਅਰੋੜਾ ਖੱਤਰੀ ਸਿੱਖ ਬਿਰਾਦਰੀ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਵੀ ਐਨ ਆਰ ਆਈਜ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪ੍ਰੋਪਟੀ ਡੀਲਰ ਵੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਨਿੱਤਰੇ।

2013 ਵਿਚ ਬਣੀ 'ਕਿੱਸਾ' ਤੇ 2015 ਵਿਚ ਬਣੀ 'ਚੌਥੀ ਕੂਟ'; 'ਮੜ੍ਹੀ ਦਾ ਦੀਵਾ' ਅਤੇ 'ਅੰਨ੍ਹੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ' ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਲੈਅ ਵਿਚ ਹੀ ਬਦਲਵੇਂ ਸਿਨਮੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਕੜੀ ਹੈ। ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਿੱਸਾ ਸੰਨ ਸੰਤਾਲੀ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਮਗਰੋਂ ਮੁੜ ਵਸ ਰਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਦੇ ਘਰ ਕੁੜੀਆਂ ਚਾਰ ਧੀਆਂ ਜੰਮਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੁੱਤ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿਚ ਉਹ ਚੌਥੀ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪੁੱਤ ਵਾਂਗੂ ਪਾਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁੜੀ ਪੁੱਤ ਮਰਦਾਵੇਂ ਲਿਬਾਸ ਤੇ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਇਕ ਕੁੜੀ ਵਿਆਹ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੇਜ ਖੇਡ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੇ ਉਸਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ? ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਪਿਤਰਸੱਤਾ ਦੀ ਉਲਝਣ ਨੂੰ ਉਘਾੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਦੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਣਾਈ 'ਚੌਥੀ ਕੂਟ' ਫਿਲਮ ਅੱਸੀਵਿਆਂ ਵਿਚ ਚੱਲੀ ਖੂਨੀ ਨੁਰੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਰੇਲਗੱਡੀ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕਿਰਦਾਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਡਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਕ ਖੇੜਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਖਾ ਕੁੱਤਾ ਟੌਮੀ ਹੀ ਮੌਤ ਦਾ ਫੰਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਕ ਰਾਤ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਜੋਗਿੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਨੋ ਮਾਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਫੌਜੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਨੂੰ ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਕੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈੱਸ ਦੋ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਭੱਕਣਾ ਹੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਕਾਨ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ।

ਇਸ ਬਦਲਵੇਂ ਸਿਨਮੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਜਿੰਨਾ ਦੀ ਬਣਤਰ ਭਾਵੇਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲੀ ਸੀ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇ ਪੱਖੋਂ ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਕਟ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਕਟ, ਨਸ਼ੇਬਾਜ਼ੀ, ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ। 2005 ਵਿਚ ਬਣੀ ਮਨੋਜ ਪੁੰਜ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਦੇਸ ਹੋਇਆ ਪਰਦੇਸ' ਸੰਨ ਚੁਰਾਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਖਾੜਕੂਵਾਦ ਤੇ ਅਪਣੀ ਹੋਂਦ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਸਿਆਂ, ਖਦਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਵਾਪਰਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦੀ ਫਿਲਮ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀਆਂ ਵੱਲ ਪਰਵਾਸ ਕਰ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੋਜ ਪੁੰਜ ਦੀ ਹੀ ਫਿਲਮ 'ਵਾਰਿਸ਼ ਸ਼ਾਹ: ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਵਾਰਿਸ'(2006) ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਹੱਢਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚੀ ਹੀਰ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੀਵ ਸ਼ਰਮੇ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਨਾਬਰ'(2013) ਜਾਅਲੀ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਹੱਥੇ ਚੜ੍ਹੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਤਰਾਸਦੀ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਰਾਗ ਫਿਲਮ 'ਪੰਜਾਬ-1984'(2015) ਰਾਹੀਂ ਅੱਤਵਾਦ ਦੇ ਕਾਲੇ ਦੌਰ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਤਿੰਦਰ ਮੋਹਰ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਮਿੰਟੀ' (2010), 'ਸਰਸਾ'/'ਸਿਕੰਦਰ' (2013) ਅਤੇ 'ਕਿੱਸਾ ਪੰਜਾਬ'(2016) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਨਸ਼ੇ, ਸਿਆਸੀ ਅਲਗਰਜ਼ੀ ਤੇ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਦੀਆਂ 'ਨਵੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ' ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਬਣਾਈਆਂ ਇਹਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਅਤੇ ਹਲਕੀ ਕੌਮੇਡੀ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਸਿਆਸੀ ਸਮਾਜੀ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

2015 ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਕਿਸਮ ਹੈ ਸੁੰਦਰੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਸੁੰਦਰੇ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਫਲ ਗਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਗੀਤ ਵੀ ਚੱਲਣਗੇ, ਕਮੇਡੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਫਿਲਮ ਵੀ ਚੱਲੀ ਗੀ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਪੈਂ ਬਾਰਾਂ। ਮੰਜੇ ਬਿਸਤਰੇ(2016), ਮੰਜੇ ਬਿਸਤਰੇ-2(2019) ਨਿੱਕਾ ਜੈਲਦਾਰ(2016), ਨਿੱਕਾ ਜੈਲਦਾਰ-2(2019) ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਰਟ ਬਣਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਜਾਹਿਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਕਿਸਮ ਹੈ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਲੀਹ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। 'ਕੁਦੇਸਣ'(2012), 'ਇਹ ਜਨਮ ਤੁਮਹਾਰੇ ਲੇਖੇ'(2015), 'ਮਿੱਟੀ ਨਾ ਫਰੋਲ ਜੋਗੀਆਂ'(2015), 'ਅਰਦਾਸ'(2016) ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਚੋਂ ਹਨ। ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਖਿਡਾਰੀ, ਗੈਗਸਟਰ ਜਾਂ ਫੌਜੀ ਦੀ ਜੀਵਣ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਫਿਲਮਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਜਿਵੇਂ 'ਸਰਦਾਰ ਸਹਿਬ'(2017), 'ਰੋਕੀ ਮੈਂਟਲ'(2017), 'ਮਿੱਟੂ ਗੁਰੂਸਰੀਆ: ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾਂ'(2018), ਹਰਜੀਤਾ(2018)। ਚੌਥੀ ਕਿਸਮ ਅਜਿਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੀਤੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ-ਸੱਠ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜੀਵਣ-ਪ੍ਰਬੰਧ, ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਿਰਜਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਾ ਸਫਲਤਾ ਬਣੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਵੱਡੀ ਹੋ ਰਹੀ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬਰਾਦਰੀ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰੀ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਬੇਗਾਨਗੀ ਹੰਢਾ ਰਹੇ ਮਨਾਂ ਲਈ ਇਹ 'ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਈ ਹੋਰਵਾ' ਮਲੂਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ (2015), ਬੰਬੂਕਾਟ(2016) ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਏਸੇ ਹੋਰਵੇ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਅਜੋਕੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਾਰੀਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਝਦੀਆਂ ਨੇ, ਮਿੱਠੀਆਂ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਡੰਗ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਖੱਟਦੀਆਂ ਨੇ। ਵੀਹ ਪੱਚੀ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਬਾਅਦ ਏਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਤੇ ਕਮਾਈ ਚੰਗੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਰਹੀ ਗੱਲ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਰਮਜਾਂ ਨਾਲ ਵਾਬਸਤਾ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ, ਉਹ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਸਨਅਤ ਦੀ ਲੋੜ ਤੇ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਾਬਲੀਅਤ ਸਦਕਾ ਬਣਨ ਲੱਗ ਪੈਣਗੀਆਂ। ●

ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਬਾਰੇ: ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਿਸਟੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਾਰੇ ਡਾਕਟਰੀ ਕਰਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਹਾਫਤ ਪੜ੍ਹਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦਾ ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਲਮੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਲਥਾਕਾਰ ਹੈ।
ਈ ਮੇਲ ਪਤੇ: kuldeepjnu@gmail.com, jasdeep.jogewala@gmail.com

ਮੂਲ ਲੇਖ ਲਹੌਰੋਂ ਛਪਦੇ ਸਲਾਨਾ ਰਸਾਲੇ ਬਾਰਾਂਮਾਹ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੰਕ (ਵਰ੍ਹਾ 2019) ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਅਮਰਜੀਤ ਚੰਦਨ ਅਤੇ ਜੁਬੈਰ ਅਹਿਮਦ ਹਨ। ਮਈ 2019 ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।